

СЕКЦІЯ 2. СУСПІЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ, РЕГІОНІВ, ПІДПРИЄМСТВ ТА БІЗНЕСУ

Формування державотворчих поглядів Андрія Чайковського у руслі суспільно-політичних процесів на західно-українських землях (II пол. XIX ст.)

Олександр Поліщук

аспірант,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,

e-mail: PolishchukOS@krok.edu.ua

В історії становлення української держави є багато славетних постатей, які все своє життя поклали на боротьбу за її незалежність та самостійність. До таких визначних людей належить громадсько-політичний діяч, адвокат, письменник Андрій Чайковський, який був представником плеяди української інтелігенції Галичини кінця XIX – першої третини XX століття. Ще у юнацькі роки Чайковський захопився добою козаччини, шукав інформацію про цей період в історичних виданнях. Поступово його національні та патріотичні погляди утвердилися і були реалізовані через активну громадську, правову, культурно-просвітницьку та письменницьку діяльність. Однією з центральних світоглядних ідей Андрія Чайковського було створення незалежної української держави.

Важливим етапом становлення національних поглядів Андрія Чайковського стали гімназійні роки. Особливий вплив на формування державотворчого світогляду майбутнього адвоката мав вчитель руської мови, професор Д. Гладинович, який був свідомим народовцем і під час викладацької діяльності активно популяризував серед гімназистів ідею самостійності української мови. Під впливом професора, А. Чайковський захопився українською літературою, вперше прочитав «Кобзар» Тараса Шевченка та оформив передплату «Правди». В ці роки ще більше проявилось у юнака захоплення козаччиною, яка була для нього ідеалом мужності, відваги та нескореності українського народу [5, с. 29].

Науковець О. Седляр визначає кілька причин, які вплинули на формування україноцентричних поглядів Андрія Чайковського. В першу чергу – це оточення та друзі, з якими він спілкувався у гімназії. Саме в цей час вплив опікунів на майбутнього адвоката значно зменшився, натомість ідея Козацької доби все більше захоплювала юнака. Другою причиною науковець вважав потужний вплив Д. Гладиновича, який розвивав національну свідомість гімназистів. Третьою причиною, на думку автора, була приналежність А. Чайковського до греко-католицької церкви і визнання себе русином [3].

Після завершення гімназії Андрій Чайковський розпочав навчання на філософському факультеті Львівського університету, а також у якості добровольця вступив на військову службу до 30-го полку у Львові. Прослуживши один рік, А. Чайковський отримав офіцерський патент, проте з навчання його було

відраховано. Незважаючи на це юнак вирішив поновитися в університеті, але вже на правничому факультеті (1878 рік) [1, с. 305]. Можна вважати, що саме цей час закладається основи майбутньої активної громадської діяльності Андрія Чайковського, який спочатку обійняв посаду урядовця товариства «Просвіта» (1879 р.), згодом став референтом товариства «Руська бесіда», і в цьому ж році став головою студентського товариства «Дружній Лихвар». Згадуючи цей період, Кость Левицький характеризував співпрацю з Андрієм Чайковським: «Тоді було у нас два студентських товариства у Львові: «Академический кружок», що перейшов у руки русофільських студентів, і «Дружний Лихвар», що вдержали в своїх руках українські студенти. Наслідком цього відбувся тоді перший політичний процес сепарації українських студентів від русофільських студентів, – та цим ділом ми зайнялися оба: я з Андрієм Чайковським ... При цій роботі ми оба пізналися і відтак далі працювали разом у згоді і приязні» [2, с.133].

У 1880-1881 рр. Андрій Чайковський брав активну участь у діяльності низки українських товариств, виконуючи помітні функції, однак не прагнути до лідерських позицій. Наприкінці 1881 року при товаристві «Дружній лихвар» було створено «Кружок правників», одним із співорганізаторів якого став А. Чайковський. Метою діяльності цієї організації була підвищення професійної компетентності українських правників Галичини через проведення зборів, читання лекцій, забезпечення відповідною юридичною літературою. На перше загальних зборах Андрія Чайковського було обрано до виділу, який організував систематичні виступи із повідомленнями. Одним з перших доповідачів став А. Чайковський із темою про австрійське карне право [4, с. 458].

Варто зазначити, що у 80-х роках ХІХ століття на галицьких землях ще не існувало чітко визначених українських політичних сил. До числа народовців у другій половині 80-х рр. в ХІХ ст. належали лише декілька осіб. Їх лідером був судовий ад'юнкт Дам'ян Савчак, який поступово став ключовою фігурою у громадському житті бережанських українців. До їх числа й приєднався Андрій Чайковський після свого приїзду до Бережан (1886р.) [3].

У 1888 році Андрій Чайковський став ініціатором проведення в Бережанах віча, під час якого планувалося обговорення політичного та економічного становища галицьких українців. Віче було проведено 29 вересня 1888 р. і зібрало приблизно 600-800 учасників. Виступ А. Чайковського перед такою великою аудиторією додав йому відомості та впізнаваності. Проведений у Бережанах захід мав великий резонанс: інформація про віче неодноразово була надрукована у місцевій пресі, а також обговорювалася у колах інтелігенції та простих українців.

Вагомою ціллю для української інтелігенції Бережанщини кінця ХІХ століття стала участь у виборах до Галицького сейму (1889). Однак попри зусилля галичан 3 липня 1889 року здобув перемогу польський кандидат Г. Шелиський. 16 січня 1890 року на з'їзді делегатів від українських громад головною кандидатурою на посаду посла парламенту був А. Чайковський. Проте

цього ж місяця А. Чайковський зняв свою кандидатуру, мотивуючи це тим, що таку посаду має обійняти більш досвідчений фахівець. Вибори до парламенту, які відбулися 12 лютого 1890 року також не вдалося виграти українському представнику Ю. Романчуку.

Таким чином, в цей період державотворчі погляди А. Чайковського набувають ще більшого консерватизму, однак він не виключав можливість співпраці українців з владою, за умови якщо така взаємодія принесе користь.

Підводячи підсумки, варто зазначити, що на формування державотворчих ідей поглядів Андрія Чайковського вплинула низка чинників. Передусім – це гімназійний період (читання відповідних творів; спілкування з викладачами наставниками), коли власне і відбувалося світоглядне становлення майбутнього громадського діяча. Участь в українських товариствах «Просвіта» та «Дружній лихвар» також сприяли формування національних та патріотичних переконань гімназиста. Згодом активна юридична практика позитивно позначилася на формуванні особистості А. Чайковського, адже у реальних юридичних справах правник бачив труднощі, що постали перед українським селянством. Участь у політичному житті краю не лише сприяла набуттю Андрієм Чайковським відповідного досвіду, а й сформулювала усвідомлення того, наскільки важко українській інтелігенції було здобути можливість брати участь у керуванні життям простого населення краю.

Ключові слова: А. Чайковський, державотворення.

Список використаних джерел

1. Андрусак Т. Правові погляди Андрія Чайковського // *Чайковський Андрій. Спогади. Листи. Дослідження: У 3 т. / Упорядкування Б.З. Якимовича за участю З.Т. Грень, О.В. Седляра; Редкол.: Б.З. Якимович (голова) та ін. Львів, 2002. Т. 3. С. 305-315.*
2. Левицький К. Д-р Андрій Чайковський. Посмертний спомин // *Чайковський Андрій. Спогади. Листи. Дослідження: У 3 т. / Упорядкування Б.З. Якимовича за участю З.Т. Грень, О.В. Седляра; Редкол.: Б.З. Якимович (голова) та ін. Львів, 2002. Т. 3. С.133-136.*
3. Седляр О. Андрій Чайковський: формування світогляду і громадська діяльність (70-ті – початок 80-х рр. ХІХ ст.) *Наукові зошити історичного факультету. Львівський національний університет імені Івана Франка: зб. наук. пр. Львів, 2005. Вип. 7. С. 176-190.*
4. Цмайло-Кульчицький В. Товариство «Кружок правників» у Львові. 1868–1908. «Січ». Альманах в пам'ять 40-их роковин основання товариства «Січ» у Відні. / Зібрали і видали Др. Зенон Кузеля і Микола Чайківський. Львів, 1908. С. 457–461.
5. Чайковський А. *Своїми силами. В 3 т. Львів: Накладом редакції «Діла», 1902-1904. Літературний додаток «Діла»: Бібліотека найзнаменитиших повістей. Т. LXVII, LXIX. 530 с.*